

Jakub Izdný

Klimek, Tomáš. *Živé příběhy zemřelých knížat: Kosmova kronika a ústní tradice*

KLIMEK, Tomáš. *Živé příběhy zemřelých knížat: Kosmova kronika a ústní tradice*. Praha: Národní knihovna České republiky, 2025. ISBN 978-80-7050-824-4.

Rok 2025 byl z hlediska české medievistiky především rokem připomínání výročí 900 let od úmrtí nejstaršího českého kronikáře Kosmy. Jakkoliv s sebou hutný přemyslovský rok 1125 přinesl i některá další jubilea, která byla či teprve budou připomenuta (úmrtí Vladislava I. a v zimě 1126 bitva u Chlumce), kronikářova postava a dílo jednoznačně převýšily významem i dopadem všechna ostatní především množstvím aluzí, které na sebe vážou. Kromě obecného připomínání rané přemyslovské epochy a notorických „počátků českých dějin“ bylo možné v kontextu výročí tematizovat počátky a rozvoj českého dějepisce, jeho tradice, ale i středověkou literaturu vůbec, včetně jejich kodikologických aspektů.

Asi nejpodstatnějším výstupem „kosmovského roku“ je už nyní nemalé množství publikací, které mj. významně rozšíří počet knižních monografií věnovaných kronikářům a jeho jedinému jistému dílu. Skutečně, ve srovnání například s Kosmovým současníkem Galem Anonymem, jehož výrazně skromnější dochovaná kronika v posledních dekáдах inspirovala nemalé množství odborných publikací, Kosmas vycházel – i přes velký a přirozený zájem o jeho dílo – v tomto konkrétním směru poněkud naprázdno a ještě nedávno bylo možné seznam knižních monografií s kosmovskou tematikou spočítat na prstech jedné ruky.¹ Přes nesčetné množství průběžně vznikajících kratších studií se v posledních několika dekáдах s výjimkou americké badatelky Lisy Wolvertonové nikdo neodhodlal Kosmově kronice věnovat celou samostatnou publikaci. Tento překvapivý nedostatek je nyní ukončen celou řadou knih, z nichž se mezi prvními, ještě před podzimním jubileem, objevily v knihkupectvích a e-shopech jednak monografie Martina Wihody ve vyhledávané „bílé“ řadě nakladatelství Argo,² jednak námi recenzovaná publikace, která vyšla rovněž ještě před samotným výročím jako druhý svazek řady *Monographia Klementiniana*. Nové kosmovské svazky se objevily v souvislosti s jubilejní výstavou v Národní knihovně a některé mezitím proběhnuvší konference naznačují, že nás ještě další

Jakub Izdný
Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy
nám. Jana Palacha 1/2
116 38 Praha 1

Filozofická fakulta Univerzity
Hradec Králové
nám. Svobody 331
500 02 Hradec Králové

- 1 TŘEŠTÍK, Dušan. *Kosmas*. Praha: Melantrich, 1972; Týž. *Kosmova kronika: studie k počátkům českého dějepisce a politického myšlení*. Praha: Academia, 1968; KRÁLÍK, Oldřich. *Kosmova kronika a předchozí tradice*. Praha: Vyšehrad, 1976; WOLVERTON, Lisa. *Cosmas of Prague: narrative, classicism, politics*. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2015.
- 2 WIHODA, Martin. *Kosmas*. Praha: Argo, 2024.

publikace mohou čekat. Pro úplnost je třeba také uvést, že jsme se nedávno dočkali také nového vydání kroniky, které po století využívání převodu Karla Hrdiny (v četných úpravách)³ poprvé přináší zcela nový překlad latinského textu od Ondřeje Koupila.⁴

Po Wihodově tematicky vcelku konzervativní a shrnující monografii, která obsadila předpokládané místo „na trhu“ a která především aktualizuje obecné pohledy na kronikáře a jeho dílo (v jistém smyslu poprvé aktualizuje pohledy Dušana Třeštíka), bylo jasné, že další publikace se ke Kosmovi musí stavět spíše neotřele a hledat jiné způsoby interpretací a analýz. Tomáš Klimek si vybral zajímavé, i když (badatelsky i čtenářsky) poněkud obtížné téma vyprávění a ústní tradice. Debata o vlivu či absenci autentické ústní tradice na Kosmovu kroniku není sice zcela nový předmět zkoumání, dosud se ale badatelé věnovali především komparativním analýzám české mytologie, jejíž znalost do značné míry čerpáme právě z práce českého kronikáře. Tradice výzkumu vychází například z připomínaného, ale vesměs odmítaného pohledu Závaše Kalandry,⁵ moderní bádání se může opírat především o práci Vladimíra Karbusického,⁶ jež představuje spíše pohled skeptický, víceméně popírající existenci autentické „lidové“ tradice při tvorbě a fixaci mytologických příběhů a hledající jejich „umělé“ literární zdroje. Proti tomu stojí známé dílo Dušana Třeštíka,⁷ který se spíše spolehl na důvěru v existenci nativní mytologické tradice a ozvěn kolektivní paměti. Náročnost práce s tímto tématem lze ukázat asi nejlépe na tom, že také obě soudobé práce vyvolaly mnoho kritických ohlasů, a jakkoliv jsou citovány jako zajímavé a důležité mezníky výzkumu, jednotlivé závěry obou autorů jsou přijímány spíše s rozpaky a kritikou. Ani jeden z pohledů není možné označit za diskurzivně převládající či obecně akceptovaný.

Klimkova práce ovšem vstupuje do této debaty důležitým upozorněním, že to nebyla pouze mytologie a pověsti, které mohl či musel kronikář čerpat z ústní tradice. Také ostatní části Kosmova díla byly tímto fenoménem dozajista ovlivněny (a nakonec jej ovlivňovaly samy). Středověká společnost byla společností s velkým vlivem nepsané kultury, která ovlivňovala nejen literaturu (a historiografii jako její součást), ale i další aspekty života, jako např. právo. Vliv orálně předávaných tradic a informací tedy musí nutně zasahovat i do jiných částí Kosmova díla, kde měla dosavadní analytická literatura sklony předpokládat spíše psané historiografické zdroje.⁸

Text Klimkovy nové kosmovské monografie sestává ze dvou zřetelně oddělených částí. První dvě kapitoly se zabývají obecně rolí ústní tradice v kontextu historiografie a následně hledáním konkrétních náznaků vlivu ústní tradice právě na Kosmovo dílo. Druhou část své knihy (kapitoly 3–5) pak věnoval Tomáš Klimek zajímavé trojdílné (v několika ohledech zároveň) případové studii, v níž naopak sledoval vývoj vyprávění příběhů, které známe z Kosmova díla. Nemalá část práce se tak věnuje hlavně druhému životu Kosmových příběhů a zaujme spíše čtenáře věnující se historiografii Čech v dobách pozdního středověku a raného novověku.

První kapitola Ústní tradice a výklad dějin nahrazuje absentující metodologický úvod, a představuje tedy obecné zamyšlení nad problematikou vyprávění v orální kultuře a jeho vztahu k historiografii. Upozorňuje na výraznou roli vyprávění v řadě společenských kontextů tradičních či prostě aliterárních kultur. Klimek

3 Od prvního vydání KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. V Praze: Melantrich, 1929, přes revidovanou verzi ze čtyřicátých let, KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. V Praze: Melantrich, 1947, dále s úpravami Marie Bláhové KOSMAS. *Kosmova Kronika česká*. Praha: Svoboda, 1972, nejnověji též Magdaleny Moravové a Martina Wihody KOSMAS. *Kronika Čechů*. Praha: Argo, 2011. Různá další vydání s menšími či žádnými úpravami opomenuta.

4 KOSMAS. *Kronika Čechů*. Praha: Nadační fond Česká knižnice, 2025.

5 KALANDRA, Závaš. *České pohanství*. Praha: František Borový, 1947.

6 KARBUSICKÝ, Vladimír. *Báje, mýty, dějiny: nejstarší české pověsti v kontextu evropské kultury*. Praha: Mladá fronta, 1995.

7 TŘEŠTÍK, Dušan. *Mýty kmene Čechů: (7.–10. století): tři studie ke „starým pověstem českým“*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003.

8 Srov. např. TŘEŠTÍK, Dušan. *Počátky Přemyslovců: vstup Čechů do dějin (530–935)*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 99–116.

se poté snaží vystihnout specifika (evropské) středověké kultury v tomto smyslu, připomíná význam paměti v křesťanské kultuře a upozorňuje na fakt, že i nám známé písemně zaznamenané texty byly často původně příběhy vyprávěnými či přednášenými a v negramotné společnosti se vždy počítalo s možností veřejného přednesu těchto textů (přičemž nemuselo jít jen o deklamování psaného textu, ale spíše o jeho další interpretaci a doplňování). Psaný text v takové kultuře představuje pouze jeden bod na přímce či ploše vyprávěného příběhu.

V následující podkapitole *Jak s ústní tradicí zacházet Kosmas?* se pak Klimek pouští do podrobnějšího vylíčení výše letmo naznačené tradice výzkumu a výkladů Kosmou zaznamenaného (či fabrikovaného) bájesloví. Shrnutí mnohdy velmi rozšafných a nápaditých diskusí, které ale často ulpívaly na hledání přímých zdrojů Kosmovy mytologické narace, uzavírá autor důležitou připomínkou, že vzor příběhu v jiném či shoda příběhu s jiným ještě není dokladem skutečné závislosti, zejména v oblasti vyprávěných příběhů, kde populární schémata vycházejí nezdědka z podobných vzorců ne proto, že by jejich autoři od sebe opisovali, ale protože vyhovovali „poptávce“ po vyprávěních a příbězích shodného typu, zápletky či tématu. Podobnost příběhu je tedy v podstatě daná vlivem „obecně antropologických konstant“. Právě na antropologická zkoumání ústních tradic se Klimek poté zaměřuje v dalším oddíle první kapitoly a seznamuje čtenáře s metodologickým vzorem své práce: studii antropologa Jana Vansiny, který v šedesátých letech 20. století prováděl zkoumání na bohatém materiálu ústních narativů afrických zemí.⁹ Po přiblížení skutečně zajímavých antropologických výzkumů objevujících pro soudobou literární společnost často dosti překvapivé aspekty čistě orálních kultur (specifický vztah k hodnocení pravdivosti či zcela automatickou a přirozenou podmíněnost „správného“ obsahu příběhu osobou posluchače) následuje další oddíl, v němž se Klimek pokouší hledat „metody“ a přístupy středověké historiografie ve vztahu k ústní tradici. Náznaky takových vztahů se snaží popsat u zásadních kronikářských děl evropského středověku, i když jak sám připouští, jejich vztah ke Kosmovi je spíše nepřímý. Nelze totiž hovořit o tom, že by tuto pestrou paletu děl náš kronikář skutečně znal. Mohou být však využita – jak připomíná autor – pro obecný popis obvyklých trendů ve středověké historiografii v časech před Kosmou. Zvláště se ale Klimek věnuje logicky kronice Reginona z Prümü, jehož působení na Kosmu je naopak dlouhodobě akceptováno jako nesporné, zejména po stylistické stránce.¹⁰

Problematiku ústně předávaných příběhů silně ovlivňuje aspekt, s nímž při bádání o středověkém textu počítáme obvykle jen málo, a to je atraktivita tématu. Vliv tohoto aspektu na podobu a šíření příběhů je v ústním podání nesporný a Klimek upozorňuje, že jej není možno opomíjet ani v oblasti psaných textů. V dalších oddílech se tedy věnuje právě tomuto aspektu a samostatně zkoumá především žánry epické a následně i satiru a některé další. Obratem se pak pokouší hledat ozvěny těchto atraktivních žánrů právě v textu Kosmově. Autorovi často nezbyvá než sáhnout po příkladech, vzorech a paralelách z pozdního středověku, což je ale s ohledem na nedostatek zdrojů asi jediný možný postup, v daném kontextu snad obhajitelný.

První kapitola tedy představuje plnokrevný vstup do problematiky, která organicky obsahuje i objasnění metodologických přístupů a badatelských otázek. V druhé kapitole se Klimek už přímo věnuje Kosmově kronice a různými způsoby v ní hledá naznačené vlivy ústní tradice. V jednotlivých podkapitolách se postupně zaměřuje na pátrání po zdrojích stylu (včetně těch zcela literárních), následně se snaží odhalit stopy po Kosmově přístupu ke zpracování obsahu včetně cest, jak získával informace pro svou práci. Kronika je pak analyzována z hlediska autorského přístupu, zejména ve směru toho, jak se v její struktuře mohly projevit

9 Hlavně VANSINA, Jan. *Oral tradition: a study in historical methodology*. London: Routledge & Kegan Paul, 1965.

10 Srov. WIHODA 2024, s. 82–83.

jednotlivé vrstvy dochování paměti ve společnosti (v tom smyslu Klimek vcelku sebevědomě pracuje s obvyklým odhadem data Kosmova narození k roku 1045¹¹ a z něj odvozuje relativní paměť generací jeho předků). Poslední část druhé kapitoly se zaměřuje na analýzu Kosmovy kritičnosti vůči zdrojům, zejména pak tomu, jak se jeho případný vztah k těmto zdrojům projevil v komentářové slovní zásobě. Čteme i o tom, jak mohla v tomto směru probíhat selekce informací, a autor se dotkne i dalšího notoricky známého tématu Kosmova mlčení o událostech či osobách a institucích, jež mu musely být známé.¹²

Závěrem této části prohlašuje Klimek kronikáře Kosmu za autora, který zjevně pracoval s bohatými zdroji ústní tradice a který si svou látku spíše nevymýšlel. Autor se na Kosmovu kroniku ne dívá striktně jako na literární dílo – se všemi znaky, jako je svým způsobem definitivní a ustálená podoba, s níž se zachází jako s danou věcí –, ale více jako na prostředek předávání narativů v jinak ještě ústní tradici naskrz prodchnuté kultuře (jak naznačeno výše). Česká kronika je pro Klimka mnohem více jakousi pomůckou, kterou Kosmas sestavil k další práci s příběhy v ní obsaženými. Autor tedy chápe text kroniky spíše jako zásobárnu příběhů, které Kosmas vybral ze širokého kadlubu skutečných lidových a populárních vyprávění (snad lze tedy říci, že se Klimkův pohled na věc blíží více Třeštíkovu než Karbussického) a které naopak mohly dále sloužit spíš k dalšímu využití a rozvíjení (při veřejném přednášení a dalším „vyprávění“) než k striktnímu předčítání v té a pouze té podobě, kterou Kosmas textu dal (s. 86). Sledování právě tohoto následného vývoje je pak vlastně zasvěcena druhá polovina textu, o níž budeme hovořit dále.

Jelikož dává z mého pohledu smysl zhodnotit tuto část Klimkovy knihy samostatně, je třeba zde především vyzdvihnout autorův originální přístup k materii. Využití antropologických metod v historické vědě představuje postup už vcelku zavedený a do uvažování o kronice přináší řadu nových prvků. Je třeba upozornit na to, že tento přístup má celou řadu rizik a úskalí (především není možné nikdy jednoznačně potvrdit či vyvrátit vhodnost využitých paralel), ale na druhou stranu jde o postup logický, obhajitelný, a pokud nemá naše bádání o středověkých textech ustrnout, je nutné připustit přinejmenším pokusy v tomto směru jako zcela oprávněnou metodu. Klimkova kniha v tomto smyslu určitě svou užitečnost prokazuje, byť vyvolá asi i řadu odmítavých reakcí – jak je ovšem v tomto typu diskuse běžné. Text monografie obecně nepatří k nejsnáze čitelným (i to lze ale očekávat u metodologicky složitějších studií) a místy je třeba zalitovat, že poznámkový aparát se opírá jen o nejzákladnější odkazy a často např. míří jen na knihu obecně, ačkoliv konkrétnější odkaz by byl namístě. Čistě po technické stránce jsou i některé překlady citovaných pasáží nedotažené, to se však prakticky netýká merita jejich užití, ale např. jmen a geografických pojmů, o které Klimkovi přirozeně primárně nejde.¹³ Vcelku ale rozhodně Klimek pracuje s velkým a přesvědčivým množstvím zdrojů. Co se jeho úvah o Kosmově práci s ústní tradicí týče, lze s premisami souhlasit, i když zůstane stále nejisté, nakolik oprávněný předpoklad odpovídá realitě. I vyjádření a obraty poukazující na existenci ústní tradice mohou nakonec být vždy jen autorským literárním klišé a není zcela vyloučeno, že si Kosmas řadu prvků ve své kronice vymyslel (a následně je opatřil právě takovými obraty, které jeho čtenáře měly přesvědčit, že se právě o tom v jeho okolí mluví). Na druhou stranu Klimek správně upozorňuje, že v momentě existující tradice a obecné znalosti řady příběhů ve společnosti měla autorská fabulace své limity a nutně ji tak musela mít i ta Kosmova.

Druhá část knihy poskytuje trojdílnou (přesněji dokonce „tříkrát trojdílnou“) případovou studii věnovanou Kosmovým vyprávěním a jejich druhému životu. Za

11 Srov. WIHODA 2024, s. 56–58.

12 K tomu srv. zejména pohled ŠRÁMEK, Josef. Otazníky nad nejstaršími dějinami břevnovského konventu: Kosmův vztah k českým klášterům, aneb na okraj jeho Kroniky Čechů. In: STEJSKAL, Jan (ed.). *Mladá historie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 117–138.

13 Srov. KLIMEK 2025, s. 38: Tizian místo Ticino; Walonus místo Wala.

výzkumný materiál si Tomáš Klimek vybral tři příběhy politického násilí, které – jak přesvědčivě a logicky autor vyvozuje – představuje samo o sobě přitažlivý prvek, jehož popularitu ve společnosti Kosmových čtenářů (a mnohem širší potenciální společnosti posluchačů jeho příběhů) lze považovat za jistou. Zaměřil se tedy na literárně zajímavé příběhy vykazující až „krvákových“ kvalit, končící vždy atentátem na jednoho z Přemyslovců. Prvním dvojpříběhem je opakovaný útok Vršovců na knížete Jaromíra (tvořený jednak šikanováním bezmocného knížete vršovskou cháskou na vrchu Velíz, jednak pozdější pomstychtivou likvidací slepého a zmrzačeného starého knížete v jeho výminku, nadto velmi nedůstojně při noční návštěvě prevítu). Druhým sledovaným příběhem je stále velmi záhadný atentát na Břetislava II. (z nějž Kosmas opět obviňuje Vršovce) při lovecké předvánoční kratochvíli ve Zbečně. Třetím je kombinace třetího vyvražďování Vršovců z popudu Svatopluka Moravského roku 1108 s navazující pomstou rodu na panovníkovi v podobě vražedného útoku během tažení v Polsku. K prvnímu příběhu útoku na Jaromíra, jenž na rozdíl od zbývajících dvou případů nebyl Kosmovi současným, přidává Tomáš Klimek právě i pohled současníka – Dětmara z Merseburku. Potvrzuje tím mimoděk, že Kosmas v této části knihy představuje spíše odrazovou plochu pro další výzkum. Předmětem zájmu druhé části textu jsou totiž více příběhy samotné než Kosmův vztah k nim. I relativně stručné představení všech tří motivů ale vede Klimka k řadě zajímavých úvah nad Kosmovým textem. Striktně vzato trochu naivně, ale na druhou stranu zcela logicky a oprávněně lituje, že nemáme k dispozici „Vršovskou kroniku“, která by celý dějinný konflikt ukázala v odlišném světle. Je skutečně nutné si připomínat, že nemožnost postavit Kosmův příběh do kritického světla jiných svědectví představuje stabilní problém historiografie přemyslovského středověku. Jistou pikanterii, ale zároveň skutečně zajímavé zjištění představuje Klimkovo upozornění na možnou opravu nejisté formulace při líčení anatomického detailu vraždy knížete Jaromíra. Je skutečně možné, že se tu Kosmas inspiroval Horatiovým obratem, jemuž ale nerozuměli už první opisovači kroniky, a originální Kosmou zamýšlená formulace (*usque ad natis interiora*) se tak z rukopisů vytratila velmi brzy a nadobro.

Následuje nejobsáhlejší čtvrtá kapitola, v níž Klimek postupně sleduje vývoj tří „Kosmových“ politických atentátů v literární historiografii období mezi pozdním středověkem a koncem barokní éry. Zde se ještě více znásobí autorem zjevně oblíbený přístup strukturování textu do triád, protože i v rámci druhé ze tří kapitol nechá každou ze tří událostí postupně znovu zaznít ve třech oddílech, věnovaných krom obou zmíněných mezních období (historiografie 14. století a baroka) ještě humanistické a renesanční době a tehdejšími historiografům. Po obecném úvodu obsahujícím několik dalších vhledů do možných způsobů šíření původního Kosmova textu (včetně rukopisných postřehů) tedy Klimek sleduje vývoj daných tří příběhů v kronikách Dalimila, kronikářského „bestselleru“ Přibíka Pulkavy a poněkud neortodoxního líčení českých dějin z pera Jana Marignoly. Humanistickou a renesanční podobu atentátů sleduje autor v dílech notoricky známého Eneáše Silvia Piccolominiho, kališnického měšťana Martina Kuthena, samozřejmě neopominutelného Václava Hájka z Libočan, poté olomouckého biskupa Jana Skály Dubravia a nakonec pozdně humanistického autora Daniela Adama z Veleslavína. U barokních autorů, jejichž zájem o raně středověká knížata začal být samozřejmě spíše poněkud povrchní, nahrazuje Klimek tuto nedostatečnou kvalitu materiálu jeho kvantitou a poskytuje čtenáři stručný vhled do celé palety kronikářsko-historických děl. Impozantní přehled barokní historiografie tak přináší pestrá skupinu autorů z různých prostředí i různého jazyka. Vedle sebe se tak objevují dobře známí autoři barokních dějepisů, ale i postavy výrazně méně známé i poučeným čtenářům. Je znát, že Klimek k této pasáži využil bohatou sbírku klementinských textů (rukopisů i starých tisků), které zejména pro raně novověké období zachycují skutečný „výbuch“ zájmu o české dějiny, i když pro kritického dějepisce jen velmi málo hodnotný jako skutečný zdroj. V pestré množině autorů

se objevují postupně Michael Franz Ferdinand von Althann (cizinec graduovaný na pražské jezuitské univerzitě), utrakvistický emigrant Pavel Stránský ze Záp, notoricky známý Bohuslav Balbín, norimberský autor Johann Christoph Beer, opět známější Jan František Beckovský, jezuitský historiograf Ignác Langentl, saský diplomat Johann Ehrenfried Zschackwitz a cestovatel a sekretář dánské královské kanceláře Heinrich Ludwig Gude. Jen v jedné krátké glose se objeví ještě německý autor Sethus Calvisius, známý spíše svým muzikologickým dílem. Řadu barokních autorů uzavírá vždy František Pubička, jehož dílo *Chronologische Geschichte Böhmens*¹⁴ mnohem více než práce jeho současníka Dobnera ještě sleduje obvyklé rysy pomalu se vytrácejícího barokního přístupu k historické vědě. Na druhou stranu jistou míru kritičnosti už nacházíme i v Klimkem sledovaných Pubičkových pasážích (např. s. 150), což autor studie sám všímavě vyzdvihuje. Ne všichni zmínění autoři se ovšem „vyjádřili“ ke každé ze tří zkoumaných událostí, proto ani přehledy jejich narácí nejsou vždy sestaveny ze všech jejich děl. I zde se však občas dozvídáme něco málo k původnímu Kosmovu textu, takže např. na s. 139 se nad možností výkladu použitých jmen Klimek dopouští úvahy, jestli Kosmas přece jen neskryl do svého textu ještě další antisemitské narážky.

Rozlišením badatelského přístupu současníků – Pubičky a Dobnera – vstupuje Klimek do třetí kapitoly své případové studie (celkově páté), kterou věnuje období kritické historiografie. Opět tu nechává autory promlouvat ke všem třem vytyčeným tématům, přičemž éru 19. století a 20. století vždy odděluje (tentokrát jen) do dvou podkapitol. Jelikož Klimkovi přirozeně nejde o dějiny dějepisectví jako takového, zabývá se spíš tvorbou a přenášením příběhů a narativů. Proti prvním generacím kritických historiografů tak volně staví i příběhy psané autory beletrie dob romantismu. A jelikož moderní autoři kritické historiografie jen málokdy něco „přidávají“ ke Kosmovým narativům, obrací se i v oddílech věnovaných nejmodernější a soudobé fázi vývoje dějepisectví k různým beletristickým obrazům a interpretacím zmíněných příběhů. Asi nejvýraznější prvek tu představuje román *Zpověď Kukaty*, který napsal historik Josef Žemlička.¹⁵ Ten se tímto způsobem nápaditě vyhnul tomu, aby svou spekulaci o skutečném důvodu atentátu na Břetislava II. předložil kritickým zrakům svých vědeckých kolegů jako odborný text. Využil ale svým způsobem plochu románového vyprávění, aby svou teorii neotřele zveřejnil a z pohledu „vyprávění“ tak přivedl na svět stejně či více přesvědčivé.

Druhá část Klimkovy knihy představuje do jisté míry samostatnou studii, která na zajímavě a logicky zvolené látce sleduje postupný vývoj Kosmou zaznamenaných příběhů. Nedožíváme se tu (tolik) o práci Kosmy samotného, ale máme možnost sledovat vývoj jeho vyprávění v čase a Klimek tu nápaditým způsobem postihuje druhý život Kosmových obrazů. Sledujeme tedy, jak je s historickou látkou zacházeno jako s populárním příběhem, jehož živost museli autoři v jednotlivých epochách obnovovat tvůrčí prací s detaily i kontextem, často ovšem i nepokrytým doplňováním příběhů v duchu módy a požadavků dobových stylů.

K layoutu a aparátu knihy je možné říci tolik, že kniha je určena jednoznačně pro odborného čtenáře. Vědecká řada Národní knihovny umožnila Klimkovi umístit poznámkový aparát přímo do stránek textu, takže přílohy knihy obsahují vedle obvyklého krátkého anglického resumé v podstatě jen seznam literatury, jak řečeno, velmi bohatý a s ohledem na rozmach práce i velmi pestrý. Litovat lze nepřítomnosti jakéhokoli rejstříku, ale poměrně pevná struktura kapitol a subkapitol umožňuje čtenáři v textu dohledávat vcelku rychle a snadno. Nejzajímavějším prvkem příloh je stránkové schéma (s. 171), na němž autor shrnuje některé nejpodstatnější myšlenky svých úvah do překvapivě názorného obrazového vývojového diagramu (*flowchart*).

14 Zde především PUBIČKA, František. *Francisci Pubitschka Priesters von der Gesellschaft Jesu Chronologische Geschichte Böhmens unter den ersten prager Bischöfen. Dritter Theil, welcher die Errichtung, und Jortgang des prager Bisthums enthält, bis auf die Krönung Wratislaws des ersten Königs in Böhmen. Mit Kupfern*. Leipzig und Prag: bey Franz Augustin Höchenberg, 1773.

15 ŽEMLIČKA, Josef. *Zpověď Kukaty, aneb, Chmurný příběh z dob, kdy v Čechách vládli Přemyslovci*. Praha: Skřivan, 2003.

V jistém smyslu jde o pozoruhodně originální náhradu za závěrečné shrnutí, které jako samostatná kapitola opět absentuje.

Celkově vzato lze uzavřít, že Klimkův text přináší bezesporu pestrou zásobu originálních pohledů na téma, které je v rámci české historiografie velmi zásadním. Inspirativní je například pohled na Kosmovy obrazy jako na záznam zajímavých příběhů, které čtenáře mají také (či především) bavit – objevují se zde srovnání se soudobými sociálními sítěmi nebo i s o něco konzervativnějšími, ale přesto moderními médii masové zábavy (televizní seriály, „spotřební“ oddechová literatura v typicky brožovaných vydáních; s. 88). Kosmova kronika je v očích Tomáše Klimka spíše jakýmsi uzlem na kapesníku mnohem rozsáhlejší orální tradice, která textu předcházela a která se jej posléze znovu ujala a „poponesla“ jej i do historiografických děl pozdního středověku, raného novověku i doby nejnovější. Stejně jako u všech prací věnujících se existenci orální tradice ve středověku bude i zde platit, že se autor pohybuje na poměrně tenkém ledě spekulací, jakkoliv opřených o solidní antropologické výzkumy, a tudíž využívajících dobře odůvodněné paralely zdokumentované v soudobých společnostech stále výrazně pěstujících orální kulturu jako klíčový prvek svých tradic a interakcí. Jak již bylo řečeno výše – jedná se sice vždy o křehké konstrukce spoléhající se na nejistou oporu časoprostorových paralel, ale jde o postup vědecky usazený, obhajitelný a také o jednu z mála cest, jak do zkoumání starších dějin vnést skutečně novátorské pohledy. Přestože i v případě Klimkovy práce lze s celou řadou pohledů polemizovat, nesnižuje to celkovou hodnotu předloženého pokusu o nový pohled na tradiční téma, obsahující celou řadu originálních a důležitých postřehů.